

Een impressie van de thema avond “Op de bres voor behoud van kwalitatief goed restauratiewerk”.

De vraag op welke manier het behoud van ons cultureel erfgoed voor de toekomst gewaarborgd kan worden, stond centraal op de thema avond van 4 november 2014, georganiseerd door de Historische Vereniging Haarlem.

Aanleiding hiertoe was de lezing van Wim Eggenkamp een jaar eerder, waarin hij de stand van Monumentenzorg in Nederland uiteen zette. Het goede nieuws was dat niet meer dan 10% van het Monumentenbestand ingrijpende restauratie behoeft, en dat dit een normale toestand wordt geacht. Hij voorzag grote zorgen op het gebied van kennis en kunde waar het gaat om in de toekomst restauratiewerkzaamheden te kunnen blijven uitvoeren. “Vooral op vmbo en mbo niveau is de situatie dramatisch: het aantal leerlingen en daarmee het aantal opleidingen, loopt sterk terug”, aldus de heer Eggenkamp.

Alleszins een reden om op plaatselijk niveau met onderwijzers, opdrachtgevers van restauratiewerkzaamheden aan hofjes en kerken en aannemers van gedachten te wisselen, hoe het tijd te keren.

Een groot aantal belangstellenden vormde een aandachtig gehoor voor de drie inleidingen waaruit de betrokkenheid bleek om vanuit de eigen discipline mee te werken aan instandhouding van het ambacht.

Gerrit Schuijt: gaf informatie over het ontstaan van wat nu Bouwmensen heet. **Bouwmensen** is de nieuwe naam van voorheen opleidingsbedrijf **EDUBOUW**, opgericht door bouwbedrijven. Er zijn 30 Bouwmensen organisaties in het land, het achtervoegsel geeft aan in welke regio men actief. Bouwmensen neemt leerlingen (BOL en BBL) in dienst en plaatst hen uit, het liefst voor 2 jaar, bij erkende leer- bouwbedrijven waar zij alle nodige praktijkervaring opdoen. Wanneer een leerling niet kan worden gedetacheerd, bijvoorbeeld bij schaarste aan werk, kan de leerling toch praktijkervaring opdoen in de werkplaats van Bouwmensen. De leerling is in dienst is van Bouwmensen, die subsidie ontvangt vanuit de Bouwsector voor de leerling. Bouwmensen rekent dit door in het uitleentarief dat zij hanteert richting de erkende bouwbedrijven. De theorie bij de BOL en de BBL wordt in onze regio verzorgd door het Nova College.

De instroom van leerlingen bij Bouwmensen Midden-Holland, standplaats Hoofddorp, is de laatste jaren fors lager: in 2007 waren er 75 nieuwe toetreders, in 2014 waren dat er 30. Een succes is dat al deze dertig leerlingen (20 in de BOL en 10 in de BBL) bij bedrijven in de regio zijn gedetacheerd. Bouwmensen Midden-Holland verzorgt eveneens een aanbod van cursussen voor medewerkers van bouwbedrijven en z.z.p.'ers, en werkt mee aan scholing- en re-integratie trajecten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (social return).

Pim van Zalingen, aannemer, deed een vurig pleidooi het leerlingstelsel te omarmen. Geef jongeren kansen, in je bedrijf, neem voor hen de tijd en geef ze zelfvertrouwen. Wij – ook de kleinere bedrijven -moeten zorgen dat er een nieuwe generatie vaklieden opstaat. Uit deze groep moeten de ambachtslieden komen die zich willen specialiseren in restauratiewerk, geen overbodige doelstelling gezien de vele monumenten die Haarlem rijk is. Bij werkzaamheden aan hofjes en kerken gaat het vaak om kleinere opdrachten die volgens een meerjarenplanning aanbesteed worden. Hij suggereerde om met een aantal kleinere bedrijven een pool te vormen om gezamenlijk met één leermeester een leerwerkplek van langere duur te creëren. Op deze manier werkt de leerling op diverse locaties met diverse collega's. Omdat hofjes vaak werken met “eigen aannemers” en een vijfjaren onderhoud planning hebben, zou een dergelijke constructie op termijn te realiseren moeten zijn.

Job Thöne, regent van het Hofje van Bakenes, legde de nadruk op oude technieken en materialen, zoals onlangs toegepast op de eeuwenoude buitenmuren van dit Hofje.

In een eerder stadium was cement pleisterlaag op de eeuwenoude buitenmuren aangebracht en het bleek dat deze laag een vochtig binnenmilieu in de hofjeswoningen tot gevolg had, en naar later bleek een afbrokkeling van de stenen aan de buitenzijde. Deze destijds aangebrachte cementpleister was een afsluitende laag waardoor geen sprake kon zijn van “ademen”. Een restauratie stukadoor had geadviseerd een ander type afwerklaag aan te brengen dat vroeger al zijn kwaliteit had bewezen: nl een ademende kalklaag (kalei). Hiertoe moest eerst de cementpleisterlaag afgebikt worden waarna zichtbaar werd hoe de eeuwenoude bakstenen verpulverd waren door de foutieve afwerklaag. Het advies en de werkzaamheden door de restauratie stukadoor, waren leerzaam voor alle betrokkenen partijen bij deze werkzaamheden. Voor de opdrachtgever gold: cement was destijds goedkoop maar blijkt duurkoop, voor de huidige aannemer en de leerlingen die op dat moment stage liepen: kennis en toepassing van “vergeten materialen”.

“Een Hofjes bestuurder heeft naast een sociale taak nl. verhuur van woningen ook een maatschappelijke taak namelijk de instandhouding van cultureel erfgoed. Het mogelijk maken van stage- of leerwerkplekken zie ik als een bijdrage die we als opdrachtgevers kunnen leveren om restauratievakkennis te behouden”, als Job Thöne.

Uit de discussie die volgde op de inleidingen bleek o.m. Dat:

- het VMBO een brede opleiding is geworden (in tegenstelling tot vroeger de Ambachtsschool) en pas in het 3e en 4e leerjaar bestaat het lessenpakket t uit 50% algemeen vormende vakken en 50% vakvaardigheid.
- stageplekken voor VMBO-ers (15 en 16 jarigen), die vaak een korte aandachtsspanne hebben, met veel aandacht en persoonlijke benadering tot succes kan leiden. Variatie in werkzaamheden houdt hun interesse vast (laat ze meer doen dan vegen en stenen stapelen).
- wanneer vmbo leerlingen stage lopen er kosten voor het bedrijf aan zijn verbonden.
- ondanks de mechanisatie in de bouw, het nog altijd vereiste is dat leerlingen weten hoe houtconstructies gemaakt moeten worden. Dit is basiskennis die zeker nodig is bij renovatie- en restauratiewerk.
- Stageplekken bij het onderhoud van monumenten voor een bepaald type leerling op zowel vmbo- als op mbo niveau net een duw in de rug kan betekenen om door te stromen naar vervolg onderwijs.
- in de regio Noord- en Zuid Kennemerland /Meerlanden geen specialisatie Restauratietechniek door onderwijsinstellingen aangeboden wordt door een tekort aan leerlingen. Een dergelijke specialistische opleiding zou alleen tot stand gebracht kunnen worden als Onderwijsinstellingen samenwerken. Advies: concentreer de opleiding daar waar vakkennis aanwezig is en de accommodatie goed bereikbaar is per openbaar vervoer.
- de extra kosten die een leerwerkplek op mbo niveau met zich meebrengt, bij een goede

aanpak van de werkzaamheden weer wordt terugverdiend omdat de leerling ook werkzaamheden van de aannemer uit handen neemt.

- er bedrijven zijn die al jaren het opleiden van leerlingen als onderdeel van hun bedrijfsvoering toepassen. Hier worden jongeren gemotiveerd en krijgen kansen in het ambacht te groeien. Deze bedrijven zouden in ieder geval een pre moeten krijgen bij aanbestedingen.
- er bij de nieuwere bedrijven enige schroom is om het keurmerk Leerbedrijf te behalen, ondanks de financiële tegemoetkoming die aan een dergelijke kwalificatie verbonden zijn. Reden is een kleine orderportefeuille en daarmee ook krimp van het personeelsbestand.
- er voor de opdrachtgevers geen risico is wanneer er leerlingen betrokken worden bij de uitvoering van werkzaamheden: de opdrachtnemer blijft verantwoordelijk voor kwalitatief goed af te leveren werk.
- het uit concurrentie overwegingen goed is als er meer bedrijven komen die restauratie als onderdeel van hun uitvoerend werk kunnen aanbieden. Immers hoe minder restauratiebedrijven actief zijn op de markt des te hoger zal de offerte aan de opdrachtgevers uitvallen.

Tot slot werd aan de aanwezige regenten en besturen van hofjes en kerkmonumenten de vraag gesteld of zij in de toekomst bij het gunnen van restauratie/onderhoudswerk een voorwaarde willen stellen dat het een pre is wanneer bij de uitvoering van de werkzaamheden een stage- of leerwerkplek gecreëerd wordt.

De wil om dit in eigen kring met argumenten te bespreken was er zeker bij de voorzitter van samenwerkende hofjes. Omdat het vaak om kleinere opdrachten gaat, zou nog nagegaan moeten worden via welke formule dit bepleit kan worden, bijvoorbeeld via een percentage van de aanneemsom of naar rato van het aantal dagen dat het werk uitgevoerd wordt.

De aanwezige bouwadviseurs van de grotere en langlopende restauratiewerkzaamheden aan de Kathedrale Basiliek en de Oude Bavo deelden mee zij al geruime tijd de voorwaarden stellen om bij uitvoering van werkzaamheden leerwerkplekken in te richten. Zij ondersteunden het doel van deze avond namelijk om in eigen kring al datgene te doen wat kan leiden tot het behoud van het restauratie ambacht.

De voorzitter dankte de aanwezigen voor hun bijdrage in de discussie en sloot de bijeenkomst af. Na afloop was er ruim gelegenheid om na te praten en te netwerken.

De werkgroep die de thema avond organiseerde bestond uit: Has Kuijpers, Pim van Zalingen, Remmert Pels, Willem Brand en adviseur Martin van Bleek. De werkgroep zal nagaan welke vervolgstappen genomen kunnen worden en door wie.

VMBO Sterrencollege* te Haarlem: de Techniekopleiding omvat Bouwen, Wonen en Interieur. Hier binnen de richting timmeren en metselen. Technisch College Velsen# (VMBO) te IJmuiden: de Techniekopleiding omvat Installatie-, metaal-, bouw- en elektrotechniek. Binnen de richting Bouw: o.a. timmeren en metselen.

Stages *in het derde leerjaar: een Blokstage van drie weken in april (2015) en in het vierde leerjaar een lintstage van 1 dag in de week gedurende vier maanden. Stages # in het derde leerjaar: twee weken in april (2015) en in het vierde leerjaar twee weken in november. Stages worden gelopen bij een (erkend) leerbedrijf, een z.z.p.'er, of in een bouwmarkt. Voor het stagebedrijf zijn geen kosten verbonden aan het inlenen van vmbo leerlingen.

Cijfers laten zien dat in Noord-Holland tussen 2007 en 2012 het aantal leerlingen is gedaald met 47% en het aantal onderwijsinstellingen met 19% is afgenomen; dat 70% van de vmbo leerlingen met het vak techniek doorstroomt naar het MBO techniek.

De leerwegen zijn: BOL: Beroepsopleidende Leerweg en BBL: Beroepsbegeleidende Leerweg.
MBO: Bouwmensen Midden-Holland, vestigingsplaats Hoofddorp; Bouwmensen Kennemerland,
vestigingsplaats Beverwijk; vakrichtingen: Timmeren en Metselen. Samenwerking met de Stichting
Talent voor Techniek in Noord-Holland op het gebied van installatietechniek, infra, metaal en
schilderen.